

‘Η Πόλη τῶν ὀνείρων

ΚΡΙΤΙΚΗ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ:
ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ Γ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

‘Η Κωνσταντινούπολη δέν θά παύσῃ ποτέ νά ὑμνεῖται ἀπό τοὺς λογοτέχνες καί νά προκαλῇ τοὺς ἐπιστήμονες νά μελετοῦν τὴν πορεία καί τὴν ζωὴ της. Καί αὐτὸ εἶναι φυσικό, γιατί ὅσο καί ἂν ἡ παλαιὰ λαμπρότητά της δέν ὑπάρχει πλέον, ἀφοῦ ἡ Βασιλίδα τῶν Πόλεων ἔπαυσε νά εἶναι ἑλληνική, ἡ θῆσα καί ἡ ἐξοχή φύσι, ὅσο καί τὸ πλουσιωτάτο σέ ἀνανήψεις παρελθόν της προκαλεῖ τὸ μέγιστο ἐνδιαφέρον τοῦ διεθνoῦς κοινoῦ.

Ἡ πρόσφατη ἐκδόση σὲ μετάφραση τῆς κλασσικῆς μονογραφίας τοῦ Ζάμπερ Νταγκρόν, **‘Η γέννηση μιᾶς πρωτεύουσας**, πού ἀποτελεῖ τὴν πληρέστερη “βιογραφία” τῆς Κωνσταντινoῦπόλεως ἀπὸ τὸ Μορφωτικό Ἰεῦσμα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης προσέφερε στὸ ἑλληνικό κοινὸ τὴν δυνατὸτητα νά προσεγγίσῃ ἕνα ἀξιόλογο ἐπιστημονικό βιβλίο γιὰ τὴν Βυζαντινὴ Πόλη. Ἀλλὰ ἡ Κωνσταντινούπολη δέν εἶναι μόνον ἡ Βυζαντινὴ πόλη. Εἶναι καί ἡ ἀρχαία, ἡ ἀποικία τῶν Μεγαρέων στὴν στρατηγικώτερη τοποθεσία πρὸς τὸν Εὐξείνιο Πόντο καί τὸν αὐτοβλάνω τῆς Ρωσίας. Εἶναι ἀκόμη ἡ ὀθωμανικὴ Ἴσταμποῦλ, ἡ πρωτεύουσα ἐνὸς κράτους ἰσχυροῦ καί ἐπιφθόρου, πού παρέμεινε παγκόσμιος δύναμη μέχρι τὸν 19ο αἰώνα. Εἶναι τέλος ἡ Πόλη τοῦ σύγχρονου κόσμου, αὐτὴ πού ἐξακολουθεῖ νά προσελκύει τοὺς ξένους κατὰ χιλιάδες καί νά ἀποσπελῇ τὸ πλῆθος ἐξωτερικῶς ἐπιχέριμα εὐρωπαϊκότητος τῆς Τουρκίας.

Αὐτὴ ἡ σημερινὴ Πόλη, ἡ Ἴσταμποῦλ τῶν Τούρκων—μὲ τὴν ὀνομασία πού μᾶς ἐνοχλεῖ ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἐξακολουθεῖ νά ἀποτελεῖ φόρο τιμῆς στὴν δόξα της ἀφοῦ εἶναι ἀπλῶς ἡ παραρθηρὰ τῆς φράσεως “Εἰς τὴν Πόλιν”— τὸ παλαιὸ Τσαρικράντ τῶν Ρώσων πού τὴν ἐπωφθαλμοῦσαν, δέν παύει νά ἀποκτᾷ ρομαντικὸς ἐραστές. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ Ἀμερικανὸς Τζῶν Φρίλι (John Freely), πού ἔγραψε τὸ βιβλίο **Κωνσταντινούπολη. Ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό στὸ Ἰσλάμ** (μτφρ. Ἐλλη. Ἔμκε, ἐκδ. Περλίπλου, σελ. 432). Ὁ συγγραφεὺς εἶναι φυσικός κατ’ ἐπάγγελμα καί ἐθεάσατο γιὰ πρώτη φορά στὴν Πόλη κατὰ τὸ 1960 γιὰ νά διδάξῃ φυσικὴ στὴν Ροβέρτιο Σχολή, πού εἶχε τότε μετασχηματισθῆ ἀσ Ροβέρτιο Κολλέγιο καί ἤδη ἀποτελεῖ τὸ Παινετικόνιο τοῦ Βοσπόρου. Μετὰ ἀπὸ ἐργα-

σία ἀρκετῶν ἐτῶν ἐκεῖ, ἀνεχώρησε καί ἐπαύθηλε στὴν Πόλη μόλις κατὰ τὸ 1993. Μετὰ ἀπὸ ἐπὶ τόπου παραμονὴ ἀκομὴ τριῶν ἐτῶν, ἔγραψε τὸ βιβλίο αὐτό, πού εἶναι τὸ δέκατο πού ἔχει ἐκδώσει γιὰ τὴν Πόλη καί τὴν Τουρκία γενικώτερα. Ἐχει ὁμοῦ γράψει βιβλία καί γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τὰ νησιά τῆς ὁμοῖος ἀγάπησε ἐξ ἴσου πρὸς τὴν Ἀθήνα. Προικισμένος μὲ τὸ χάρισμα τῆς γραφῆς ὁ καθηγητὴς τῆς φυσικῆς ἀποδεικνύεται εὐλωτῶς ἐκφραστὴς τοῦ θαυμασμοῦ γιὰ τὴν κατ’ ἐξοχὴν Πόλη.

Βιβλίο ἀπὸ ἐρωτά

Τὸ βιβλίο τοῦ Φρίλι γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη ἀπευθύνεται στὸ εὐρύ κοινὸ καί θά μπορούσε νά ἀποτελέσῃ γιὰ τὸν ταξιδ-

διωτὴ τὴν καλύτερη πρώτη ἐνημέρωσή γιὰ τὸ θέμα. Γιὰ τὸν Ἕλληνα δέν εἶναι ἀκριβὸς τὸ ἴδιο, καθὼς ὅλοι ἔχουμε προηγουμένη ἐμπειρία γνώσεως γιὰ τὴν Πόλη, ὅλοι λόγω καταγωγῆς ἢ συγγενείων, ὅλοι λόγω εἰδικoῦ ἐνδιαφέροντος, ὅλοι ὁμοῦ ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ σχολείου. Ἡ Κωνσταντινούπολη ἀποτελεῖ γιὰ τοὺς Ἕλληνες γινεσὸτὸ πεδίο καί κομμάτι διδάσαστο τῆς ἱστορίας μας. Τὸ βιβλίο εἶναι γραμμένο σχεδὸν ὡς μυθιστόρημα. Καί ἔχει τὴν γλαφυρότητα πού παρασέρνει τὸν ἀναγνώστη τὸν ἀπ’ ἀρχῆς μέχρι τέλους στὴν περιπλάνησή μέσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες στὴν πορεία τῆς μόντης πόλεως στὸν κόσμο πού εἶναι κτισμένη ἐπὶ δύο ἡπείρου.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἱδρῦθηκε πρὶν ἀπὸ 27 αἰῶνες στὸ ὄρειοτῆρο σημεῖο τοῦ Βοσπόρου. Ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἱερωτευ-

μένος μὲ αὐτὴν καί στὴν εἰσαγωγή του τοῖς εἶπῃ: “Καθὼς πλησιάζουμε τὸ ἀνατολικὸ ἀκρο τοῦ Μαριμαρά, βλέπουμε ἐσπικνὰ μπροστὰ μᾶς τὴν αὐτοκρατορικὴ πῶλη νά διαγράφεται ἐντυπωσιακὰ ἀνάμεσα στὶς ἀνοιχτογάλαζες ἀποχρώσεις τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς θάλασσας: Οἱ προῦλλοι καί οἱ μινιάρδες τῆς ἡλιώνονται ἀπὸ τοὺς λάφους δεξιὰ καί ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου στὸ Βόσπορο, αὐτὸ τὸ βλιπτικὸς ἀμορφίος ὑδάτινο στενὸ πού χωρίζει Ἑὐρώπη καί Ἀσία, ξεκινῶντας ἀπὸ τὸν Μαριμαρά καί καταλήγοντας στὴ Μαύρη Θάλασσα, ἡ τὸν Εὐξείνιο Πόντο τῶν ἀρχαίων. Ἀντικρίζουμε τὴ θρυλικὴ Βασιλεύουσα, ἡ ὁποία ὑπῆρξε διαδοχικὰ πρωτεύουσα δύο αὐτοκρατοριῶν, σὲ περίοδο πού καλυπτεῖ σχεδὸν δεκάς αἰῶνες”.

Ὁ Μ. Καραγάτσης στὸν “Σέργιο καί Βάσκο” ἔχει συνοψίσει αὐτὸ πού πιστεῖται κάθε Ἕλληνας γιὰ τὴν Πόλη: “Γιὰ ἐνὶ αἰῶνες ὑπῆρξε τὸ ἐπίκεντρο, ὁ ἀμφαλός κι ὁ μαγνητὴς τῆς Οἰκουμένης, τὸ καταπλιτεμα τοῦ πολιτισμοῦ. Κι ὅσο ὁ καιρὸς περνοῦσε, κι ὅσο ὁ κόσμος ὑπόκλιπε στὸν αἰκισμό τῶν βαρβάρων, ἡ Πόλη ἔμοιαζε μὲ περίπλαντρο ἀστερισμὸ σὲ οὐρανὸ γυμνὸ ἀπ’ ἄλλα ἀστέρι...”

Ἡ Πόλη περιγράφεται στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου τοῦ Φρίλι μὲ ἀγάπη καί κατανόηση, εἴτε πρόκειται γιὰ τὸ ἀρχαιοελληνικὸ παρελθὸν εἴτε γιὰ τοὺς σχεδὸν δέκα αἰῶνες τῆς Βυζαντινῆς πορείας τῆς Βασιλεύουσας.

Ὁ ἀμφαλός τῆς Οἰκουμένης

Ὁ συγγραφεὺς ἐπιχειρεῖ τὴν διαιρέση τῶν μερῶν τοῦ βιβλίου κατὰ μεγάλες περιόδους τῆς ἱστορίας τῆς Πόλεως. Καί παραλλήλως πρὸς τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα, ἀποσκοπεῖ νά δώσῃ τὴν δίσταση τῶν σωζομένων μνημείων τοῦ παρελθόντος. Ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἔχουν ἀπομείνει πολὺ λίγα λείψανα, καθὼς δέν ἔχουν γίνῃ εὐρείες ἀνασκαφές, διότι ἡ νεώτερη πόλις ἔχει κτισθῆ στὸν ἴδιον χῶρο.

Ἀντίθετα τὸ Βυζαντινὸ παρελθὸν εἶναι πολὺ ζωντανὸ καί ἐντὸνο ἀκόμη καί σήμερα. Γιὰ νά ἀποφυγῇ τὴν μετατροπὴ τοῦ βιβλίου του σὲ ἐπιτομὴ ἱστορίας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ συγγραφεὺς ἐπιτάσσει τὴν προσοχὴ τὸν περισσότερο σὲ “μπαρ-ρίκ” στιγμῆς τῆς χρονικῆς πορείας τῆς Βασιλεύουσας. Ἀλλὰ τὸ ἱστορικὸ παρελθόμενον εἶναι ὀρθὸ καί ἂν παρέχεται μὲ κάπως γλαφυρότερο τρόπο γιὰ νά παρατινευθῆ, θά ὑπογραμμι-

σουμε ὅτι ὁ συγγραφεὺς δέν διστάζει νά περιγράψῃ μὲ τὰ μελανωτέρα χρώματα τὴν Ἀκόση τῆς Πόλεως ἀπὸ τοὺς Στυρουροφόρους Φράγκους, κάτι πού συνηθῆς ἀποφεύγουν οἱ Δυτικοευρωπαϊκοὶ συγγραφεῖς. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἡ ὀπτική του γωνία εἶναι ἐκείνη τοῦ ἐραστοῦ τῆς Βασιλεύουσας, καθὼς τί πού ἐβλαψε τὴν λαμπρότητά της καί κατέστρεψε τὰ μνημεῖα τῆς τὸν ἐνοχλεῖ καί τὸν θίγει γιὰτὴ ἐστέρησε τὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ μέρος τῆς ὁμορφίας της.

Ἡ ὀθωμανικὴ Πόλη

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ βιβλίου, εἶναι ἀφιερωμένο στὴν μουσουλμανικὴ Πόλη, δηλαδή στὴν περίοδο ἀπὸ τὸ 1453 καί ἔξης. Ἡ περιγραφή τῆς Ἀλώσεως εἶναι σωστή, ἴσως μὲ κάπως ὑπερτιμωμένο τὸ στοιχεῖο τῆς συγκινησεως τοῦ Μωάμεθ Β’ γιὰ τὴν καταστροφὴ τῶν μνημείων καί γιὰ τὴν περασμένη λαμπρότητα τῆς “πιτιμένης” Πρωτεύουσας. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἀγνωστὸν σὲ σημαντικὸ βαθμὸ τὴν ἱστορία τῶν Σουλτάνων, ἔστω καί ἂν αὐτοὶ καθόρθως τῆς τύχης τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ σχεδὸν 500 χρόνια, τὸ μέρος αὐτὸ τοῦ βιβλίου ἔχει μεγάλο ἐνδιαφέρον. Ὁ συγγραφεὺς ἀκολουθεῖ καί πάλιν τὴν “συταγὴ” τῶν ἐπιλεκτικῶν περιγραφῶν γεγονότων ὅπως καί γιὰ τὸ Βυζάντιο. Ἀλλὰ τώρα ἀναφέρεται σὲ γεγονότα πού δέν μᾶς εἶναι οἰκία. Οἱ περιγραφές τῆς συγκεκριμένης περιόδου βοηθοῦν στὴν κατανόηση τῶν λόγων ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία κατέστη ὁ “Μέγας Ἀσθενής” καί τὸ Ἀνατολικὸ Ζήτημα τὸ σοβαρότατο πρόβλημα τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν 19ο καί 20ῦ αἰῶνα. Εἶναι ἐπίσης χαρακτηριστικὸ τοῦ βιβλίου, ὅπως καί ὅλων τῶν ἱστοριῶν τῆς Τουρκίας τῶν τελευταίων ἐτῶν, ὅτι ἡ ἐξιστόρηση τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως καταλαμβάνει μόλις μιᾶς σελίδας καί δέν ἀπασχολεῖ τὸν συγγραφέα. Καί ὁμοῦ ἦταν τὸ σπουδαιότερο γεγονός τοῦ 19οῦ αἰῶνα, ἀφοῦ ἀπέτελεσε τὴν πρώτην συρρικνώση τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καί τὴν πρώτην σοβαρὴν ἥττα τῆς Ἡμισελήνου μετὰ ἀπὸ αἰῶνες. Γιὰ πρώτην φορά τότε, ἀπὸ μουσουλμανικὰ ἔδωρα ἀναδημιουργήθηκε ἕνα χριστιανικὸ κράτος μὲ διεθνή ἀναγνώριση καί μὲ τὸ ὅτιοι ἡ ὕψηλὴ Πύλη ἀναγκαστικῶς νά διατηρηθῇ, ἔστω γιὰ λίγο, φιλικῆς διπλωματικῆς σχέσεως!

Τὸ βιβλίο συμπληρῶνεται μὲ ἕνα πολὺ ἐνδιαφέρον παράρτημα πού παρουσιάζει ὅλα τὰ μνημεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅπως σώζονται σήμερα μὲ τὴν περιγραφή τους καί μὲ ἐκθέση τους κατὰ τὰ κεφάλαια τοῦ κειμένου. Παραθετεῖ ἐπίσης γλωσσάριο τουρκικῶν κυρίως ὀρων καί λέξεων, ὡς καί πίνακες τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατορῶν καί τῶν Σουλτάνων.

